

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת כי תצא

הילד דתל"ש? מה עושים?

חכמינו אומרים ש"בן סורר ומורה לא היה ולא נברא". אם בן, למה הפרשה הזו נכתבה בתורה, ומה עלינו ללמוד ממנה?

שלום לידידינו היקרים!

חכמינו אומרים "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות. ולמה נכתב? דרוש וקבל שכר". התורה רוצה שנלמד דברים חשובים מפרשיית בן סורר ומורה, אבל יחד עם זה רוצה שנלמד גם שברור שלא יהיה בן סורר ומורה לעולם. אם פרשיית בן סורר ומורה והלקח הנלמד ממנה הם כל כך חשובים – למה לא מתקיימת פרשיית בן סורר ומורה בפועל?

פרשת בן סורר ומורה היא פרשה מפתיעה

פרשת בן סורר ומורה היא פרשה מפתיעה: מפתיע שבגלל שילד לא שומע בקול הוריו וזולל וסובא הוא יהיה חייב מיתה. מפתיעה גם הדרך שבה חכמינו מסבירים זאת ש"בן סורר ומורה נידון על שם סופו": ילד כזה בוודאי יהיה שודד ורוצח כאשר יגדל, ולכן התורה מצווה להרגו. אבל ממתי הורגים אדם על פי משהו שהוא עוד לא עשה?

עוד יותר מפתיע שמי שרוצה להרוג את הילד זה ההורים שלו. שהרי אם ההורים מוחלים לבן, אפילו לאחר שהביאוהו לבית דין, הוא פטור ממיתה (רמב"ם הלכות ממרים ז, ח), וכל שכן שהתורה לא התכוונה לומר שההורים חייבים להביא אותו לבית דין, ואפילו אם רק אחד מהוריו רוצה והשני לא, לא הורגים אותו. כלומר מדובר בהורים שבאים מרצונם לתבוע לבנם גזר דין מוות על כך שהוא לא שומע בקולם וזולל וסובא.

יש מחכמינו אומרים שזו הסיבה שלא יכול להיות שתתקיים בפועל פרשת בן סורר ומורה: "אמר רבי שמעון, וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי, אביו ואמו מוציאין אותו לסקלו? אלא לא היה ולא עתיד להיות. ולמה נכתב? דרוש וקבל שכר" (סנהדרין עא, א).

פרשת בן סורר ומורה מפתיעה גם לצד השני: חכמינו הבינו שהתורה לא רוצה שזה יקרה, ולכן הציבה תנאים רבים שמונעים את האפשרות שיהיה בן סורר ומורה: כל הזמן שבו ילד יכול להיות בן סורר

ומורה הוא שלושה חודשים בסך הכל (ואצל חלק מהילדים זה יהיה אפילו פחות מכך), שבהם צריך להעיד נגדו פעמיים, על שתי גנבות שונות. שתי הגנבות הללו צריכים להיות דווקא משל אביו, ושהבן יאכל מחוץ לרשותו של אביו, וצריך לאכול את הבשר חצי מבושל, ולאכול כמות גדול של בשר בבת אחת ולשתות כמות גדולה של יין בבת אחת וכו'. וצריך, כאמור, ששני הוריו ירצו להורגו, ושלא יהיו גדמים או חגרים או סומים או חרשים. לפי חלק מחכמינו, ההורים גם צריכים להיות שווים בקולם ובקומתם ובמראם! כלומר, אומרים חכמינו, ברור שזה לא יקרה לעולם (שם). אם כן נשאלת השאלה: כיוון שזה לא יקרה לעולם – למה התורה אומרת לנו את הפרשה הזו?

איך להתייחס לבן שסטה מהדרך?

השאלה הזו היא לא פרשנית בלבד. ניתן להשליך את השאלה הזו גם על מציאות נפוצה בחיי היום יום שלנו:

כאשר הורים רואים שהילד שלהם מתחיל לגלות סימני הידרדרות, ולרדת מדרך התורה שאליה הם חינכו אותו – הרבה פעמים הם מתלבטים איך להתייחס לכך: האם להעיר לו ולהתעמת איתו ואפילו לדחות אותו – שזה דומה לצד של היחס החריף לבן סורר ומורה, או להיפך, לקרב אותו ולהכיל את מעשיו ואת דיבוריו, על מנת לא לנתק איתו את הקשר, שזה דומה למה שאומרים חכמינו "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות".

כמובן, כיוון שמצד אחד פרשיית בן סורר ומורה כן כתובה בתורה מצד אחד, ומצד שני חכמינו אומרים שלא היה ולא יהיה מקרה כזה מצד שני – ההתייחסות לבן שסוטה מדרך הישר צריכה להיות כלולה משני הצדדים הללו.

האם התורה היא החיים, או שהחיים חשובים מצד עצמם?

הפסוק "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום" מלמד אותנו שהטעם בחיים מגיע מהקשר עם ה', וללא הקשר עם ה' אין טעם בחיים, וכפי שאומרים חכמינו "רשעים בחייהם קרויים מתים". אבל אף על פי כן, פסוק מאוד דומה – "ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" חכמינו דורשים בצורה אחרת, ואומרים שפיקוח נפש דוחה את רוב המצוות בתורה, שכן התורה מצווה אותנו "וחי בהם". מדרשת חכמינו הזאת, ניתן להבין הפוך: החיים הם החשובים ביותר, ולכן כאשר אי אפשר גם לשמור מצווה מסויימת וגם לחיות - צריך לבחור לחיות.

אם כן, מה כוונת התורה? האם חיים ללא תורה אינם נקראים חיים, או שהחיים חשובים מצד עצמם בכל מקרה?

על מנת לענות על השאלה הזו, נחזור לפרשת בן סורר ומורה.

לשדר לילד שללא תורה אין חיים, על ידי זה שמגדלים אותו

כאשר ילד סוטה מדרך הישר וזולל וסובא ודואג רק לעצמו, על ההורים לשדר לו שאם הם היו מתנהגים כמוהו, וזוללים וסובאים, ולא חושבים שרצון ה' הוא החיים, הילד לא היה נולד. שכן ההורים היו עסוקים בעצמם, ולא היו רוצים להוליד ילדים ולדאוג להם. כל מה שההורים מולידים את הילד ומגדלים אותו ורוצים בקשר איתו - זה רק משום כך שהם חיים בצורה הפוכה מהילד.

כאשר ההורים אומרים לילד שיש להם טעם ותענוג בכך שהם מגדלים אותו רק בגלל שהם חיים בצורה הפוכה ממנו, ואם הם היו חיים כמוהו לא היה לו חיים ולא טעם בחיים - הם תופסים את שני הצדדים שבפרשיית בן סורר ומורה:

מצד אחד התורה אומרת שילד לא מחונך הוא כמו מת. בסופו של דבר בכל מקרה יהרגוהו על עבירות שהוא יעבור, ופירושו של דבר שכבר מעכשיו הוא נקרא מת, וכפי שאומרים חכמינו ש"רשעים בחייהם קרויים מתים". מצד שני התורה אומרת שזה תיאורטי בלבד, ולא יהיה מקרה שבו יהרגו את הילד בפועל.

מה שההורים משדרים לילד שללא תורה אין טעם לחיים, ואם הם היו מתנהגים כמוהו, הם לא היו מולידים אותו ומגדלים אותו ורוצים לשמור איתו על קשר - זה משדר גם את הצד הראשון, שילד לא מחונך הוא כאילו מת, וגם את הצד השני, שפרשיית בן סורר ומורה לא מתקיימת בפועל. ההורים אומרים לילד שמה שאנחנו מגדלים אותך ומקרבים אותך למרות הדרך שבה אתה מתנהג, זה רק משום שאנחנו חיים בצורה הפוכה ממך, וחושבים שללא תורה אין טעם לחיות. שכן אם היינו חיים כמוך, ודואגים רק לעצמנו, וחיים חיים ללא טעם - לא היינו מתאמצים כל כך להוליד אותך ולגדל אותך. כל מה שאנחנו מגדלים אותך זה מתוך כך שאנחנו תופסים שהתורה היא הטעם של החיים, וללא תורה אין חיים.

"וחי בהם" זה רק על ידי "ואתם הדבקים בה' אלקיכם"

בתחילה הוצגו שתי אפשרויות להתייחס לילד שלא הולך בדרך הישר שאליה חינכו אותו הוריו: דרך אחת היא להתעמת איתו ואפילו לדחות אותו, ודרך שניה היא להכיל את מעשיו ולא להתעמת איתו על מנת להישאר בקשר איתו.

אפשר להציג את שתי האפשרויות הללו גם כסתירה בין הפסוקים שהובאה לעיל: הדרך הראשונה סוברת שאין חיים ללא תורה, וכמו שכתוב "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", ולכן צריך לדחות את מי שלא הולך בדרכה; הדרך השניה סוברת שהחיים חשובים מצד עצמם, וכפי שכתוב "וחי בהם ולא שימות בהם", ולכן צריך לקרב ולהחיות גם את מי שלא הולך בדרך התורה.

אבל באמת התורה התכוונה גם להמשיך ולקרב את הילד, וגם לשדר לו שללא תורה אין חיים, וזוהי הסיבה שפרשיית בן סורר ומורה כתובה בתורה, אף על פי ש"בן סורר לא היה ולא יהיה": התורה רוצה

שההורים ישדרו לילד שמה שהם מגדלים אותו זה רק משום שהתורה היא הטעם היחיד לחיים, ולהיות
'בן סורר ומורה' זה כמו למות.

כך זה גם ביחס לדרשת חכמינו "וחי בהם ולא שימות בהם". פשט הפסוק הוא שהתורה היא החיים
"אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", וחכמינו דורשים זאת ולומדים שפיקוח נפש דוחה את רוב המצוות.
חכמינו רוצים שהאדם ידע שה' רוצה שהוא יחיה, כמאמרם "וחי בהם ולא שימות בהם". כיוון שה' רוצה
שהאדם יחיה, ה' נותן לו את התורה, שכן ללא תורה אין טעם לחיות, כמו פשט הפסוק "אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם", וכמו שכתוב "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום".

שבת שלום!

בית 'עוד יוסף חי'

